

УДК 005.334 : 330.131.7

Похільченко К.Л., бакалавр, 4 курс, гр. ЕК-5, ФБСО
Науковий керівник: Овандер Н.Л., к.е.н., доц. кафедри фінансів та цифрової економіки
Державний університет «Житомирська політехніка»

Міжнародні стандарти управління ризиками

У сучасній глобальній економіці, яка характеризується зростаючою невизначеністю та взаємозалежністю, управління ризиками перетворилося на важливий інструмент забезпечення стійкості та конкурентоспроможності бізнесу. Передовий міжнародний досвід показує, що успішні компанії інтегрують управління ризиками в бізнес-процеси не тільки в рамках окремих структурних підрозділів, а й на стратегічному рівні, застосовуючи комплексний підхід. Цей перехід до цілісного управління ризиками відображає зростаюче бачення необхідності активного подолання як внутрішніх, так і зовнішніх викликів.

Розробка та впровадження систем управління ризиками в різних видах економічної діяльності визначається міжнародно визнаними стандартами. Ці стандарти, серед яких COSO, FERMA, ISO 31000:2018 тощо, надають систематизовані методології для виявлення, оцінювання та ефективного зниження ризиків [1]. Зокрема, стандарт управління ризиками COSO представляє собою модель внутрішнього контролю, за допомогою якої компанії-виконавці та організації, включаючи банки, можуть оцінювати власні системи ризик-менеджменту [2]. Алгоритм оцінювання у такому разі включатиме такі етапи, як: ідентифікація ризиків, розробка критеріїв оцінювання, безпосередньо процес оцінювання ризиків, оцінювання взаємного впливу ризиків, встановлення пріоритетів за видами ризиків, реагування на ризики.

Структура COSO дозволяє організаціям краще передбачити ризик, тим самим дозволяючи його запобігти, а також зрозуміти, що зміни – це можливість, а не лише потенціал для кризи. Трансформація даної моделі пройшла шлях від заснування комітету організацій-спонсорів Комісії Тредвея (1985–1991 рр.), коли були закладені основні засади оригінальної моделі COSO, до «сучасної» моделі COSO ERM (діє з 2017 р.) – модифікованої моделі COSO, яка адаптована під сучасне ринкове середовище та має обсяг 257 сторінок (без деталізації за окремими пунктам).

Ключова еволюція в моделі COSO полягає в переході від традиційного управління ризиками як захисного інструменту до розгляду його як засобу створення цінності. Ця трансформація ілюструється введенням таких понять, як «крива ризику», що досліджує зв'язок між рівнями ризику та результатами діяльності, а також інтеграцією управління ризиками як у стратегічне планування, так і в поточну діяльність. Крім того, модель наголошує на адаптації до технологічного прогресу та формуванні культури усвідомлення ризиків для підвищення відповідальності за прийняття рішень.

Однією з сильних сторін моделі COSO є її адаптивність до різних розмірів організацій і секторів. Однак менші компанії або компанії, що працюють на ринках, які розвиваються, можуть впроваджувати лише основні елементи концепції, оскільки застосування повної моделі може бути занадто складним або ресурсномістким. Гнучкість комбінування компонентів COSO дозволяє організаціям адаптувати модель до своїх потреб. Проте керівники відділів можуть вважати її занадто широкою для конкретних операційних контекстів. Також існує обмежена кількість рекомендацій щодо впровадження COSO у новостворених компаніях.

Стандарт «FERMA» забезпечує комплексну основу для управління ризиками в організаціях та визначає ключові поняття, розмежовує внутрішні та зовнішні ризики, а також окреслює методологію оцінювання, аналізу та управління цими ризиками. Він наголошує на систематичному оцінюванні ризиків у всіх видах діяльності для підвищення операційної ефективності та безперервності бізнесу. Такий підхід вимагає впровадження управління ризиками в організаційну культуру, забезпечення його підтримки з боку керівництва та інформування всієї організації. До обов'язків спеціаліста з управління ризиками за стандартом FERMA входять: розробка та впровадження програм управління ризиками, сприяння співпраці між відділами, розробка стратегій скорочення витрат і планування безперервності діяльності. Ця система має на меті узгодити управління ризиками з довгостроковими цілями, гарантуючи, що воно підтримує як стійкість, так і зростання організації. FERMA зосереджується на інтеграції управління ризиками в повсякденну діяльність організації, забезпечуючи активне управління ризиками на кожному рівні.

Порівнюючи COSO та FERMA, можна зауважити, що перша система управління ризиками зосереджується на внутрішньому контролі, дотриманні певних вимог і фінансовій звітності, приділяючи особливу увагу управлінню та підзвітності. На противагу цьому, FERMA надає пріоритет стратегічному управлінню ризиками, безперервності бізнесу та впровадженню практик управління ризиками в організаційну культуру з більшим акцентом на співпрацю та операційну ефективність.

Іноді систему COSO порівнюють або навіть поєднують з іншим широко визнаним стандартом управління ризиками – ISO 31000:2018. Такий стандарт характеризується простою мовою написання, ґрунтується на найкращій практиці управління ризиками, викладений зрозумілою термінологією, поліпшує та доповнює наявні стандарти. Крім того він забезпечує рекомендації щодо організації

системного управління ризиками. Оцінювання ризику відповідно до ISO 31000:2018 складається з 3 етапів, як-от: ідентифікація, аналіз та безпосереднє оцінювання. В лютому 2018 р. вийшла остання версія стандарту ISO 31000:2018, яку було удосконалено, але збережено його основну структуру. Нова версія стала більш лаконічною та була скорочена до 15 сторінок. Ключовим покращенням є акцент на інтеграції управління ризиками в управління, операції та систему прийняття рішень, підкреслюючи важливість підтримки з боку керівництва. Також, вона відображає динамічну природу людської поведінки та культури в процесі управління ризиками.

Незважаючи на те, що стандарти ISO 31000:2018 та COSO ERM 2017 були розроблені організаціями з різними професійними поглядами, вони мають низку спільних рис. Зокрема, обидві концепції розширюють поняття управління ризиками, виводячи його за рамки пом'якшення негативних ризиків і заохочуючи прийняття ризиків там, де це доречно. Вони також не є директивними, пропонуючи організаціям гнучкість у застосуванні відповідно до їх потреб і культури. Крім того, обидві концепції наголошують на впровадженні управління ризиками в процеси прийняття рішень, щоб забезпечити прийняття організаціями правильних ризиків у правильний час.

Відмінності між цими двома стандартами досить значні, тому багато організацій вирішують поєднувати їх. Наприклад, ISO 31000:2018 забезпечує більш стандартизовану структуру з меншою кількістю візуальних елементів порівняно зі структурою COSO. Географічно ISO 31000:2018 отримав широке розповсюдження: до кінця 2015 р. національні органи стандартизації 57 країн включили його в офіційні стандарти. Переглянутий у 2018 р. стандарт ISO 31000:2018 також відображає значний глобальний внесок – понад 5 тис. коментарів з більш ніж 70 країн світу. Ці відмінності демонструють, як організації можуть отримати вигоду від використання сильних сторін обох стандартів для задоволення конкретних операційних, стратегічних і культурних потреб [3].

Крім цих стандартів, до відомих методів управління ризиками належать «Закон Сарбейнса-Окслі», «Стандарт управління ризиками» 2002 р., розроблений у Великій Британії, та Базельські угоди. Кожен з них допомагає формувати практику управління ризиками в різних галузях, хоча і з різним фокусом. Так, «Закон Сарбейнса-Окслі», запроваджений у США після фінансових скандалів, наголошує на внутрішньому контролі та корпоративному управлінні, особливо у фінансовій звітності, що тісно пов'язано з принципами COSO. Британський стандарт управління ризиками забезпечує гнучку систему, яка сприяє управлінню ризиками як стратегічному інструменту для державних і приватних організацій і має спільні риси з акцентом FERMA на впровадженні управління ризиками в операційну діяльність і культуру.

Базельські стандарти, видані Базельським комітетом з банківського нагляду, зосереджені саме на фінансових установах, встановлюючи регуляторні вимоги до управління ризиками для забезпечення достатності капіталу, ринкової стабільності та стійкості. На відміну від стандарту ISO 31000:2018, що пропонує широкі, не галузеві рамки, Базельські стандарти містять детальні рекомендації, адаптовані до складних фінансових ризиків – кредитних, ринкових, операційних та ін.

Отже, хоча COSO, FERMA, ISO 31000:2018, «Закон Сарбейнса-Окслі», Британський стандарт управління ризиками та Базельський стандарт пропонують корисні інструменти для управління ризиками, їхнє успішне застосування залежить від можливостей їхньої адаптації до конкретних потреб та обставин кожної організації. Враховуючи складність глобальних ризиків, компанії повинні динамічно адаптувати ці стандарти, інтегруючи їх у свої стратегії, бізнес-операції та процеси прийняття рішень, щоб ефективно збалансувати ризики та можливості в постійно мінливому ринковому середовищі.

Список використаних джерел

1. Ненно І.М. Порівняльний огляд стандартів, практик та норм управління ризиками в Україні та за кордоном. *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць*; за ред. М.І. Зверькова (голов. ред.) та ін. Одеса: Одеський національний економічний університет. 2015. Вип. 3. № 58. С. 151–159.
2. Official website of Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. URL : <https://www.coso.org/Pages/aboutus.aspx>. – Дата звернення: 20.10.2024.
3. Гайшук І. Інтеграція до європейського співтовариства потребує від України нових підходів до організації, методології та оптимізації внутрішнього контролю вітчизняних підприємств. *Фінансовий контроль*. 2019. № 8 (163). С. 24–27.